

SOMA “KUR’AN’DA AİLE SEMPOZYUMU”NUN ARDINDAN

Ziya ŞEN¹

Kur’an’ın nüzulünün 1400. yılı nedeniyle İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Soma Belediyesi ve D.İ.B. Soma Müftülüğü tarafından ortaklaşa olarak tertip edilen “Kur’an’da Aile Sempozyumu” 10-12 Aralık tarihleri arasında Soma’da gerçekleştirildi. Sempozyuma Türkiye’nin farklı illerinden gelen bilim adamları ve geniş bir dinleyici kitlesi katıldı. Soma Belediye Düğün Salonunda icra edilen sempozyuma Soma Kaymakamı Sn. Abdulkadir Karataş başta olmak üzere çevre ilçelerin kaymakamları ve ilçe müftüleri oldukça yoğun bir ilgi gösterdiler.

Manisa’nın Soma ilçesinde düzenlenen “Kur’an’da Aile Sempozyumu” üç gün devam etti ve sempozyuma kırka yakın akademisyen konuşmacı olarak katıldı.

Sempozyumun açılış konuşmasını yapan Soma İlçe Müftüsü Dr. Emanullah Polat katılımcılara teşekkür ederek sözlerine başladı ve sempozyumun sürecini anlattı. Soma Belediye Başkanı Hasan Ergene ise davetlilere Soma’yı, Soma’nın gelişimini, Termik Santralini ve Linyit Kömürünü anlattı. Daha sonra Manisa İl Müftüsü Osman Tarakçı ile Soma Kaymakamı Abdülkadir Karataş birer konuşma yaptılar.

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden Prof. Dr. Mehmet Şeker, Prof. Dr. Rıza Savaş, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Doç. Dr. Muhittin Akgül ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Doç. Dr. Yaşar Kurt’un konuşmacı olarak katıldığı ve başkanlığını Prof. Dr. Lütfullah Cebeci’nin yaptığı sempozyumun Cuma günü yapılan birinci oturumunda “Hz. Peygamberin anneleri”, “Hz. Peygamberin çok eşliliği ile ilgili ayetlerin yorumu”, “Peygamberin eşleri ile olan ilişkisi” ve “Kur’an kıssalarında aile” konusu üzerinde duruldu.

Bu oturumda Hz. Peygamber’in anneleri’ni anlatan Prof. Dr. Mehmet Şeker Rasûlullah’ın annelerinden, biyolojik olarak kendisinden dünyaya geldiği annesini ve kendisinden süt emdiği hanımların kast edildiğini ifade etti. Hz. Peygamber’i dünyaya getiren annesi Âmine’nin, onu emziren ve Hz. Peygamber’in doğumunda annesinden sonra kendisine süt verenlerin ilki olan Süveybe ile Halime’nin onun biyolojik anneleri olduğunu belirtti. Tebliğci

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi.

bildirisinde Hz. Peygamber'in çocukluğundan itibaren onunla ilgilenen ve onun büyüüp gelişmesine ve yetişmesine yardımcı olan dadısı Ümmü Eymen ile amcasının hanımı yani yengesi Fâtıma binti Esed'i anlattıktan sonra siyer ve hadis kitaplarında yer alan rivayetleri değerlendirdi. Bütün bu hanımların Hz. Peygamber (sas)'ın peygamberlikten önce ve sonraki hayatında ona sevgi ve şefkatlerini esirgemediklerini, hatta Ümmü Eymen ile Fâtıma binti Esed'in peygamberlikten sonra da onun yanında yer alarak destek verdiklerini, bunun karşılığında Hz. Peygamber'in de hepsine hürmetini, sevgisini ve saygısını devam ettirdiğini, onları hiçbir zaman terk etmediği gibi kendilerini arayıp hal hatır sorarak ihtiyaçlarını karşıladığını, zaman zaman ziyaretlerinde de bulunduğunu vurguladı. Bu tebliğin müzakeresi Prof. Dr. Mesut Okumuş tarafından yapıldı.

Oturumun ikinci konuşmacısı Prof. Dr. Rıza Savaş "Hz. Peygamberin Çok Eşliliği ile İlgili Ayetlerin Yorumu" başlıklı tebliği ile sempozyuma iştirak etti. O, sunumunda Hz. Peygamber'in evlilik hayatının çok eşli olduğu dönemle ilgili olan ayetleri ele aldı. Daha sonra Hz. Peygamber'in çok eşliliğinin nedenleri olarak şunları sıraladı: a. Düşmanlıkları azaltmak, b. Zorlukları göğüslemek, c. Yeni hükümler koymak. Tebliğci daha sonra Hz. Peygamber ile eşleri arasındaki bazı geçimsizliklere ve kıskançlıklara temas etti. Hz. Peygamber'in bazen eşlerinden ayrı yaşadığını ve hatta bazı zamanlarda eşlerinden ayrılmayı bile düşündüğünü belirtti. Son olarak da Hz. Peygamber'in çok eşliliğinin özelliğine temas etti. Rasûlullah'ın eşleri hakkında Kur'an'da özel emirler ve yasaklar bulunduğunu vurgulayarak konuşmasını bitirdi. Bu tebliğin müzakeresini Prof. Dr. Kemal Atık yaptı.

Doç. Dr. Muhittin Akgül ise "Hz. Peygamberin Eşleri ile Olan İlişkisi" adlı tebliğinde aile kurumunun önemi üzerinde durdu. Rasûlullah'ın eşlerine nasıl davrandığını ve eşlerinin kendisine ne şekilde karşılık gösterdiğini anlattı. Rasûlullah'ın eşleriyle istişare ettiğini, eşlerine yardım ettiğini, değer verdiğini, eşlerinin yakınlarına da değer verdiğini, nezaketli davrandığını, eşlerine karşı hoşgörü ile muamelede bulunduğunu, kırmadan ve severek bütün olumsuzluklara rağmen mutlu bir hayatı nasıl yakaladığını örnekleriyle ele aldı. Daha sonra Kur'an-ı Kerim'in annelerimiz olarak takdim ettiği Resûlullah'ın eşlerinin ona karşı nasıl davrandıklarını, onunla münasebetlerini ve nasıl geçindiklerini değerlendirdi. Onların Resûlullah'ın yakınlarına her türlü iyiliği yaptıklarını, sevdikleri bir şeyi gördüklerinde hediye ettikleri, sıkıntılar karşısında teselli ettiklerini, Resûlullah (sas)'a maddi destek olduklarını, üvey çocuklarına öz bir anne gibi baktıklarını, meydana gelen kırgınlıklarda hemen ayrılmayı düşünmediklerini, Resûlullah'a asla zorluk çıkarmadıklarını, en olumsuz zamanlarda bile O'na karşı sevgilerini kaybetmediklerini, başkalarına karşı Resûlullah'ı savunduklarını, O'nu dünyaya tercih ettiklerini ve vefatından sonra da sevgilerini aynen devam ettirdiklerini ve Efendimizin eşlerinin Mü'min

kadınlar için mükemmel birer örnek olduklarını vurguladı. Tebliğin müzakeresi Prof. Dr. Musa Kazım Yılmaz tarafından yapıldı.

Oturumun son konuşmacısı Doç. Dr. Yaşar Kurt “Kur’an Kıssalarında Aile” adlı tebliğinde Kur’an-ı Kerim’in tanımı, içerdiği konular ve kıssaların bunlar içindeki yeri ve önemi, ailenin tanımı ve Kur’an kıssalarında aile hayatına ışık tutacak sahnelerin canlandırıldığı bazı ayetlerden örnekler üzerinde durdu. Daha sonra sırası ile Hz. Âdem ve eşi, Nûh ve âilesi, Hz. İbrâhîm ve âilesi, Hz. İbrâhîm ve babası, Hz. İbrâhîm ve oğlu Hz. İsmâîl, Hz. Lût ve âilesi, Hz. Ya’kûb ve Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb ve âilesi, Mûsâ ve Hârûn, Hz. Lokman, Zekeriyâ, Yahya ve Hz. İsâ hakkında Kur’an’ın anlattıklarına temas etti. Sn. Kurt’un müzakeresini Prof. Dr. İdris Şengül yaptı.

Bu oturumun akabinde Cuma akşamı Gündüz Beder Kültür Merkezi’nde ünlü hafızlar tarafından Kur’an ziyafeti verildi. İstanbul’dan Suat Gözütok ve İshak Danış, Çanakkale’den Adem Kemaneci, İzmir’den Süleyman Özer, ayrıca Balıkesir ve Bursa gibi Türkiye’nin değişik yerlerinden gelen meşhur hafızlar Soma’lılara Kur’an ziyafeti sundular. Somalılar bu ziyafete de gündüz olduğu gibi çok yoğun bir ilgi gösterdiler.

11 Aralık cumartesi günü başkanlığını Prof. Dr. Kemal Atik’in yaptığı ilk oturumda Prof. Dr. Ali Akpınar “Kur’an’a Göre Ailevi Problemler ve Yaşanabilir Çözümleri” adlı bir tebliğ sundu. Sunumunda genel olarak aile içi problemlere Kur’an’ın getirdiği çözümleri ele aldı. Kur’an’ın aile ile ilgili olarak sunduğu örnekler ve onların okuyucuya vermek istediği mesajlar üzerinde durdu. Bu bağlamda Hz. Nûh ve Hz. Lût Peygamber’in inanmayan hanımlarını, Hz. Nuh Peygamberin inanmayan oğlunu, Hz. İbrahim Peygamberin inanmayan babasını, Hz. Eyyub Peygamberin karısını dövmeye yemin etmesini ve Firavun’un mü’min hanımını örnek olarak verdikten sonra Hz. Peygamber’in eşleriyle yaşadığı problemlere temas ederek tebliğine son verdi. Bu tebliğin müzakeresi Prof. Dr. Lütfullah Cebeci tarafından yapıldı.

İkinci tebliği olan Dr. Serpil Başar “Kur’an’da Ailenin Birliğini ve Devamlılığını Sağlayan Değerler” konusunu ele aldı. Tebliğinde aile-değer ilişkisi ve önemini anlattıktan sonra Kur’an’da aile birliğini sağlayan değerleri ele aldı. Nikah ve evliliğin değeri, eş olmanın anlamı, eş seçimi ve önemi, dindarlık, inanç birliği, evlilikte denklik ve sorumluluk bilinci üzerinde durduktan sonra meveddet, rahmet ve sükunet kavramlarına temas etti. Daha sonra kadının ve erkeğin sorumlulukları, Kur’an’da ailelerin sorumluluğu, özel hayatın gizliliği, ailede haklı olmak ile mutluluk arasındaki ilişki, karşılıklı anlayış ve hoşgörü gibi hususlara temas ettikten sonra şu teklifleri sundu: Sevgi ve saygıyı aile ortamı içinde yaşayıp yaşatmalıyız; eşler arasındaki iletişim dili “biz” olmalıdır; aile içinde fedakârlık çok önemlidir; eş seçiminde dini değerler kadar kültürel faktörler de etkilidir; aile yapısını sarsan güncel tehditlere karşı aileyi koruyucu

tedbirler alınmalıdır ve ailenin bir değer olarak algılanışı önündeki engeller kaldırılmalıdır. Bu tebliğin müzakeresi Doç. Dr. İshak Özgel tarafından yapıldı.

“Sağlıklı Aile İlişkilerinin Temelleri” isimli tebliğin sahibi ve oturumun üçüncü tebliğcisi Doç. Dr. Murat Sülün sempozyuma katılmadığı için tebliği okunarak geçildi ve bunun müzakeresini Prof. Dr. Davut Aydüz yaptı.

Oturumun son konuşmacısı Dr. Sevgi Tütün “Kur’an’ın Çocuk Haklarına Bakışı” adlı bir tebliğ sundu. Tebliğinde Sn. Tütün, Kur’an penceresinden bakıldığında çocukların haklarını şu şekilde sıraladı: Yaşam hakkı, süt emme hakkı, eğitim-terbiye hakkı ve eşit muamele hakkı. Daha sonra Kur’an’ın yetim çocuklara bakışını ele aldı. Son olarak Kur’an’ın sorunun ne olduğunu ortaya koyan, bu sorunun nedenini belirten ve sorunun çözümünü de veren ve çözüm üreten son derece kapsamlı bir yaklaşıma sahip olduğunu belirterek tebliğine son verdi. Sunumun müzakeresini Prof. Dr. Musa Kazım Yılmaz yaptı.

Bundan sonra başkanlığını Prof. Dr. Hüseyin Yaşar’ın yaptığı sempozyumun üçüncü oturumuna geçildi. İlk tebliğin sahibi olan Prof. Dr. Celal Kırca “Kur’an’a Göre Ailenin Psikolojik Temelleri” konusunu ele aldı. Sn. Kırca tebliğinde cinsel ihtiyaç ve nesli devam ettirme arzusu ile sevginin aileyi kurucu ve devam ettirici temel etken olduğunu anlattı. Daha sonra saygı, şefkat, sadakat, sabır ve sorumluluk bilincinin de aileyi devam ettirici ve destekleyici temel etkenler olduğunu vurguladı. Sağlıklı bir ailenin sağlam temeller üzerine kurulduğunda, ilkelere ve kurallara uyulduğunda ancak meydana gelebileceğini ifade etti. Kur’an’ın bunu sağlamak için insan fitratına uygun ilkeler ve kurallar getirdiğini ve bu ilkelerin korunması, devamlılığı ve sürekliliği konusuna da özel itina gösterilmesini istediğini vurguladı. Bu tebliğin müzakeresi Prof. Dr. Yaşar Düzenli tarafından yapılacaktı ama müzakereci sempozyuma katılmadı.

İkinci tebliği Prof. Dr. Hasan Keskin “Çocuklarla İlgili Anne-Babaya Yapılan Kur’anî Uyarılar” adlı tebliğinde ayetlerde evlatlarımızın bize verilen nimetler arasında zikredildiğini, çocukların anne-baba için bir imtihan vesilesi olduğunu, çocukların anne-babayı Allah’a karşı vazifelerini yerine getirmekten alıkoymaması, çocuk sevgisinin Allah, Peygamberi ve Allah yolunda cihad etme sevgisinin önüne geçmemesi, çocukların anne baba için bir büyüklenme ve övünme aracı olmaması ve anne babaların başkalarının çocuk sahibi olmalarına imrenmemeleri ve her anne-babanın evladını cehennem ateşinden koruyacak tedbirleri alması gerektiğini ve çocukların ahirette inkârcı anne-babalarına fayda veremeyeceğini belirtti. Tebliğin müzakeresi Prof. Dr. İbrahim Emiroğlu tarafından yapıldı.

Üçüncü tebliği Yrd. Doç. Dr. F. Asiye Şenat Kazancı sempozyuma “İtaat Kültürünün Aile İçi İletişime Olumsuz Etkileri” adlı bir tebliğ ile katıldı.

İtaat kelimesinin Kur’an’da kullanımını anlattıktan sonra ana-baba-çocuk ilişkilerine yansıyan itaat talebinden bahsetti. Kur’an’ın, evlât-ebeveyn ilişkilerinin inanç farklılığından dolayı bozulmaması gerektiğini vurguladığını kaydettikten sonra evlâtların anne babalarıyla aralarında anlamlı bir bağ kurup, kendi hayatlarına sahip çıkmanın bir yolunun mutlaka olduğuna inanmaları gerektiğini söyledi. Tebliğin müzakeresi Doç. Dr. Zülfıkar Durmuş tarafından yapıldı.

Oturumun son tebliğcisi “İslam’da Babaya Biçilen Anlamın Psikolojik Tahli” (Hz. Muhammed Örneği) adlı tebliği ile Ar. Gör. İlker Yenen idi. Tebliğci, ailenin insan hayatında önemli bir yeri olduğunu söyledikten sonra İslam’ın babaya verdiği rolü ele aldı. Baba-çocuk ilişkisinin ve annenin önemini anlattı ve ailede değişen rollere değindi. Bireylerin ruh ve beden sağlığı için gerekli sevgi, şefkat ve bakımı bulabilecekleri en doğal ortamın aile olduğunu belirtti. Yaşanılan topluma uygun bir birey olarak yetişmenin öncelikle aile çevresinde sağlanması gerektiğine temas etti. Tebliğin müzakeresi Doç. Dr. Ömer Kara tarafından yapıldı.

Sempozyumun dördüncü oturumunun başkanlığını Prof. Dr. Rıza Savaş yaptı. İlk tebliğci Prof. Dr. Musa Kazım Yılmaz “Örtünme Yaratılışın Gereği midir?” adlı bir tebliğ sundu. Tesettürün fitrî olup olmadığından ve tesettürün hikmetlerinden bahsetti. Kur’an’ın tesettürü emrettiğini, batı uygarlığının ise Kur’an’ın bu hükmünü kadınlar açısından bir esaret kabul ettiğini vurguladıktan sonra Kur’an’ın tesettür hükmünün fitrî olduğu ve tesettürsüzlüğün fitrata aykırı olduğunu maddeler halinde izah etti. Bu tebliği ise Prof. Dr. Remzi Kaya değerlendirdi.

Bu otumdaki ikinci tebliği Yrd. Doç. Dr. A. Hümeysra Aslantürk sundu. Konusu “Kur’an’da Libas Ayetinin Eşler Arasındaki Anlaşma ve Dayanışma Açısında Değerlendirilmesi” olan tebliğinde Bakara Sûresi 187. âyette geçen eşlerin birbirine örtü/libâs olduğu hususunu ele aldı ve *libâs* kavramının detaylı bir analizini yaptı. Ayetin nüzul sebebine temas ettikten sonra eşlerin birbirleri için elbise olmasının ne anlama geldiğini anlattı. Son olarak da eşlerin birbirine öncelikle cinsî yönden tatmin etme, haramdan sakındırma ve temiz nesiller yetiştirme konusunda olmak üzere her konuda yardım etmesi, güvenmesi, desteklemesi, zor günlerde birlikte mücadele etmesi, müsrif davranmaması, sevmediği huylarına ve eşinin ailesine karşı tahammüllü olması, birlikteliğin hoş ve güzel taraflarına şükretmesi ve hayatın normal seyri sırasında ortaya çıkan beklenmedik hadiseler sırasında anlayışlı, dayanıklı, çözüm üretici ve kolaylaştırıcı olması gerektiğine vurgu yaparak tebliğini sonlandırdı. Bu tebliğin müzakeresini de Prof. Dr. Celal Kırca yaptı.

Oturumun son tebliği ev sahibi Dr. Emanullah Polat tarafından sunuldu. Tebliğin başlığı “Kur’an-ı Kerim’e Göre Kadına Şiddet Uygulanması Meselesi”

şeklindeydi. Tebliğci Nisâ suresi 4/34. âyeti üzerinde durdu. Burada geçen kavramlardan kavvâm, kânîât, hâfizât ve nüşûz terimlerini açıkladıktan sonra kadının nüşûzünden ve bu durumdaki kadına nasıl muamele edilmesi gerektiğinden bahsetti. Kadına yönelik şiddetin dinden kaynaklanmadığını, dinin bu şiddeti yasakladığını, sadece “nüşûz” sebebiyle, yaralamadan ve iz bırakmadan kadını dövmeğe izin verilmekle beraber, medenî bir toplumda bu izni terk etmenin sünnete daha uygun olduğunu ve “nüşûz” durumundan dolayı te'dibi hak etmiş bir kadının İslâm hukukçularına göre sadece devlet otoritesi tarafından cezalandırıldığını vurguladı. Tebliği Doç. Dr. Muammer Erbaş müzakere etti.

Sempozyumun beşinci oturumu olan son oturumunun başkanı Prof. Dr. Celal Kırca idi. Birinci tebliğ Prof. Dr. Mesut Okumuş tarafından sunuldu. Tebliğin başlığı “Kur'an'a Göre Evlilik ve Evliliği Sürdürmenin Önemi” şeklinde idi. Tebliğci İslam'da evliliğin ve evliliği sürdürmenin önemine değindi. Dinimizin eşler arasında sorunlar arttığı veya çözümü zor bir noktaya geldiğinde kadın ve erkek tarafının, her iki tarafın itimat edeceği büyüklerin devreye girerek tarafları barıştırmalarını emrettiğini belirttikten sonra evliliğin insan nefsinin ıslah edip insanı yetiştirdiğini ve olgunlaştırdığını söyledi. Tebliğin müzakeresini Prof. Dr. Hüseyin Yaşar yaptı.

Oturumun ikinci tebliği Dr. Faruk Görgülü tarafından “Eşler Arası İlişkide Kur'an'ın Ortaya Koyduğu Bazı Temel İlkeler” başlığı altında sunuldu. Faruk Bey, Kur'an perspektifinden bakıldığında eşler arası ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair bir tebliğ sundu. Tebliğinde dünyada iken oluşturulacak aile yuvasının cennette kurulacak yuvanın bir benzeri haline gelebilmesi için eşler arası ilişkide Kur'an'ın ortaya koyduğu bazı temel ilkelerden bahsetti ve bunları hadislerle de destekledi. Tebliği Yrd. Doç. Dr. Ziya Şen değerlendirdi.

Sempozyumun son tebliğini Doç. Dr. Muammer Erbaş “Kur'an'da Boşanma ve Sonuçları” başlığı altında sundu. Tebliğinde talak kavramını ele aldıktan sonra boşanma ile ilgili ayetlerin değerlendirmesini yaptı ve günümüzdeki uygulamalara temas etti. Allah'ın, Kur'an'da boşanma konusunun ana noktalarına temas etmek suretiyle farklı boşanma türlerini ve bunlarda dikkat edilmesi gereken hususları açığa kavuşturduğunu söyledi. Bugün yapmamız gereken şeyin boşanma hükümlerini güncellemek ve bu sayede her alanda olması gerektiği üzere dinimizin hükümlerini hayatla buluşturmak ve örtüştürmek olduğunu ifade etti. Bu tebliği ise Doç. Dr. Mustafa Özel müzakere etti.

Daha sonra değerlendirme oturumuna geçildi. Bu oturumda Prof. Dr. Kemal Atik, Prof. Dr. Lütfullah Cebeci, Abdülkadir Karataş, Hasan Ergene ve Dr. Emanullah Polat sempozyum hakkındaki görüş ve düşüncelerini anlattılar.

Özetle söylemek gerekirse, Soma’da oldukça verimli bir sempozyum icra edildiği ifade edebiliriz. Sempozyumun ruhuna uygun olarak bol bol Kur’ân tilaveti yapıldı. Bu sempozyum vesilesiyle Somalılar Kur’an’a doyumda zirveye ulaştığını söylesek abartıda bulunmuş olmayız. Sempozyumda Kur’an’ın aileye bakışı derinlemesine ele alındı.

Somalıların sempozyuma ve katılımcılara gösterdikleri derin ilgi ve alaka, mütevazı bir ilçede dahi böylesine kapsamlı ilmî toplantıların yapılabileceğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Sempozyum boyunca ev sahipliği yapan Soma Kaymakamı, Belediye Başkanı, İlçe Müftüsü ve görevlileri başta olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz.